

Gromnicki, Jan

Barbara Bragiel, Anna Zakościelna:
"Katalog archeologicznych Zbiorów
Pozamuzealnych" zeszyt 3; "Kolekcja
Katedry Archeologii Uniwersytetu Marii
Skłodowskiej-Curie w Lublinie", część
1-3, Ośrodek Dokumentacji Zabytków,
Warszawa 1995 : [recenzja]

Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, 321-323

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

RECENZJE I OMÓWIENIA

JAN GROMNICKI

**BARBARA BARGIEŁ, ANNA ZAKOŚCIELNA: KATALOG ARCHEOLOGICZNYCH ZBIORÓW POZAMUZEALNYCH,
ZESZYT 3, KOLEKCJA KATEDRY ARCHEOLOGII
UNIwersytetu MARIi SKŁODOWSKIEJ-CURIE w LUBLINIE, CZĘŚĆ 1 – 3,
OŚRODEK DOKUMENTACJI ZABYTKÓW, WARSZAWA 1995**

Staraniem Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie, z inicjatywy i pod redakcją wieloletniej kierowniczki jego Działu Archeologii, mgr Danuty Jaskanis, ukazało się trzypięciotomowe wydawnictwo: „Katalog Archeologicznych Zbiorów Pozamuzealnych, Zeszyt nr 3, Kolekcja Katedry Archeologii Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie¹ w Lublinie”, Cz. 1 - 3, Warszawa 1995. Wielce pracochłonne, liczące bowiem łącznie 1079 stron (cz. 1 – 343 s., cz. 2 – 363 s., cz. 3 – 373 s.) opracowanie, przygotowane zostało starannie przez Barbarę Bargieł i Annę Zakościelną, pracownice naukowej Katedry Archeologii UMCS, zgodnie z zasadami i standardami ustalonymi przez redakcję dla całości katalogu, doskonalonymi nieco w miarę powstawania kolejnych tomów – „zeszytów”.

Idea opracowania i publikacji Katalogu Archeologicznych Zbiorów Pozamuzealnych powstała na kanwie prac Działu Archeologii Ośrodka Dokumentacji Zabytków, związanych z dopracowywaniem zasad metodyki, lecz i praktyki oraz dokumentowaniem i wprowadzaniem do obiegu informacyjnego danych uzyskanych podczas realizacji jednego z priorytetowych zadań polskiej archeologii, a mianowicie powszechnej ewidencji stanowisk archeologicznych metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski. Istotnym bowiem elementem prowadzenia i utrwalania przez dokumentację wyników AZP są m.in. kwerendy bibliograficzne i muzealne obejmujące siłą rzeczy również zbiory placówek niemuzealnych. Jak się jednak okazało, stan zewidencjonowania a niekiedy nawet uporządkowania tych zasobów, uniemożliwiał ich wykorzystanie, choćby tylko dla potrzeb AZP, zgodnie z wymaganym zakresem pytań narzuconych instrukcją, nie mówiąc już o szerszych i pełniejszych studiach pod kątem naukowego opracowania tych materiałów. Dopiero bowiem komplementarne zestawienie i wykorzystanie danych z badań powierzchniowych, poparte kwerendą muzealną oraz prowadzoną w zbiorach innych instytu-

cji, stanowić może podstawę dla prawidłowo wykonanej dokumentacji AZP, jak też dalszych opracowań o charakterze informacyjnym i naukowym.

Jak wspomina we wstępie do *Katalogu „lubelskiego”* jego Redaktor D. Jaskanis, na propozycję stworzenia tego rodzaju opracowań, skierowaną do instytucji pozamuzealnych, odpowiedziały w pierwszej kolejności instytuty i katedry uniwersyteckie, czego wynikiem po ponad dziesięciu latach pracy stała się seria katalogów, które przedstawiamy poniżej w kolejności ich wydania, a mianowicie: Katalog Archeologicznych Zbiorów Pozamuzealnych - Kolekcja Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego (Z. 1, wyd. 1988), Kolekcja Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (Z. 2, wyd. 1989), Kolekcja Instytutu Archeologii i Etnografii Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu (Z. 6, wyd. 1989), Kolekcja Katedry Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego (Z. 4, wyd. 1990), Kolekcja Katedry Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego (Z. 7, wyd. 1991), Kolekcja Instytutu Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Z. 5, cz. 11-2, wyd. 1992, cz. 3-4, wyd. 1993), wreszcie Kolekcja Katedry Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, w Lublinie (Z. 3, cz. 1-3, wyd. 1995).

Poszczególne zeszyty obejmują zbiory zabytków dość silnie zróżnicowane pod względem pochodzenia, czasu powstania, stanu uporządkowania a także ilości (około 300 pozycji inwentarzowych w zbiorach Katedry Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, zaś blisko 12000 pozycji w zbiorach Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, co stanowi zbiór porównywalny z zasobami niejednego muzeum).

Katalogi wydał, a co ważne zostały też opracowane, z funduszy Ośrodka Dokumentacji Zabytków, przy czym prace rozpoczęte w roku 1987 zaowocowały wydanymi w latach 1988-1995, dwunastoma tomami, obejmującymi około 25000 pozycji inwentarzowych. Znaczną ich część, szczególnie zabytki ruchome ze starszych badań oraz inne jeszcze nie opublikowane i nie zawsze objęte sprawozdaniami zamieszczanymi w „Informato-

¹ Błąd wynikły z powodu braku korekty strony tytułowej.

rze Archeologicznym” wprowadzono do obiegu informacyjnego i świadomości badaczy, umożliwiając również - co nie mniej ważne - wykorzystanie ich dla celów konserwatorskich. Opracowania uwieńczone wydaniem serii katalogów zbiorów uniwersyteckich oczekują na kontynuację w postaci podobnych spisów, obejmujących zasoby np. poszczególnych Oddziałów Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, czy też placówek PSOZ, gromadzących niekiedy zbiory archeologiczne. Niestety zmiany organizacyjne zachodzące w służbie konserwatorskiej nie nastrajają w tym względzie optymistycznie, a tym samym każą poddać w wątpliwość możliwość ukazania się podobnych serii katalogów w przewidywalnym okresie czasu.

Katalog zbiorów zasłużonej Katedry Archeologii UMCS w Lublinie, obchodzącej właśnie w roku wydania (1995), swe 50-lecie, obejmuje około 6000 pozycji inwentarzowych, odnoszących się do zabytków archeologicznych pochodzących z badań jej pracowników (a także studentów, szczególnie w zakresie badań powierzchniowych), poczynając od roku 1946 do lat 90-tych. Stanowi zatem dokument wysiłku i dorobku zespołu badaczy pod przewodnictwem i naukowym kierownictwem kolejnych kierowników Katedry, a więc prof. dra Stefana Noska, prof. dra Aleksandra Gardawskiego i doc. dra Jana Gurby, który we wstępie do omawianego wydawnictwa przypomina pokrótce historię tej placówki naukowej, jej działalność badawczą, dydaktyczną i publikacyjną, w tym w zakresie badań wykopaliskowych. Badań podejmowanych zarówno ze względu na zainteresowania naukowe ich autorów, jak również - być może nawet częściej - ze względów konserwatorskich, co stanowi zresztą obszerną i pięknie zapisaną kartę jej naukowej historii. Przypomina również J. Gurba w przedmowie niemały wcale dorobek Katedry w zakresie ekspozycji muzealnych i popularyzacji, przy współpracy głównie z Muzeum Okręgowym w Lublinie, którego Dział Archeologii powstał zresztą z inicjatywy prof. S. Noska.

We wstępie do omawianego Katalogu D. Jaskanisowa przypomina intencję pomysłodawcy wydania tego rodzaju opracowań, jaką była potrzeba stworzenia systemu informacji o źródłach archeologicznych znajdujących się poza ewidencją i obiegiem informacyjno-naukowym, a więc poza zasięgiem świadomości naukowej środowiska archeologów, w tym również najbardziej zainteresowanych specjalistów. Katalogi w zamyśle inicjatorów wydawnictwa nie mają zastępować opracowań a jedynie stanowić podstawową, wstępną informację o istnieniu i miejscu przechowywania zbiorów. Każdy z opublikowanych dotychczas tomów posiada pewne cechy indywidualne, wynikające tak z podejścia autorów, jak również z charakteru zasobów, proveniencji materiałów oraz historii i stanu badań regionu, z którego pochodzą. Słusznie też podnosi Autorka wstępu walory tomu „lubelskiego”, zarówno w aspekcie autorskim, jak

i redakcyjnym, tj. przejrzystość układu, zakresu informacji uwzględnionych w poszczególnych hasłach, zakresu informacji o źródłach a wreszcie stanu zewidencjonowania i utrzymania zbiorów, co niekiedy było, przynajmniej do rozpoczęcia prac nad Katalogiem, rzeczą powszechną.

Treść poszczególnych tomów „zeszytu” 3 katalogu obejmuje w części 1, po wstępie redakcyjnym i przedmowie Kierownika Katedry, wykaz materiałów źródłowych pochodzących z badań wykopaliskowych w układzie miejscowości, z których pochodzą oraz województw, tj. białkopodlaskiego (na s. 10), chełmskiego (na s. 10), kieleckiego (na s. 11), lubelskiego (s. 12-32), siedleckiego (s. 32-33), sieradzkiego (na s. 33), tarnobrzeskiego (s. 33-34) oraz zamojskiego (s. 34-46). Część 2 obejmuje materiały z badań powierzchniowych, również w układzie miejscowości i w ramach województw, a więc: białkopodlaskiego (s. 47-67), białostockiego (s. 67-68), chełmskiego (s. 68-101), kieleckiego (s. 101-102), krośnieńskiego (s. 102), lubelskiego (od A do J, na s. 102-343). Część 2 zawiera także kontynuację wykazu materiałów z badań powierzchniowych z terenu województw: lubelskiego (miejscowości od K do R, s. 5-361), zaś część 3, materiały z badań powierzchniowych w województwach: lubelskim (miejscowości od S do Ż, s. 5-277), piotrkowskim (s. 278), radomskim (s. 278), siedleckim (s. 278), sieradzkim (s. 279), skierniewickim (s. 279), tarnobrzeskim (s. 279-286) i zamojskim (s. 286-349). W części 3 zeszytu 3, na s. 350-373, znajdujemy wykaz darów i znalezisk luźnych, tj. bez bliższej lokalizacji, pochodzących z województw: białkopodlaskiego (s. 350), chełmskiego (s. 350-354), kieleckiego (s. 354-355), lubelskiego (s. 355-362), przemyskiego (s. 362), siedleckiego (s. 362), tarnobrzeskiego (s. 363), wrocławskiego (s. 363), zamojskiego (s. 363-372), a również z Białorusi - miejscowość Troscjanica (Trościanice), dawny powiat Brześć nad Bugiem (s. 372) i Ukrainy - z Kamieńca Podolskiego (s. 373).

Hasła omawianej części katalogu, podobnie jak poprzednich części, zawierają następując dane w układzie wojewódzkim: nazwę miejscowości i numer stanowiska w jej ramach, nazwę gminy lub dawnego powiatu, gdy występuje ona w ewidencji zbiorów, opis (rodzaj) stanowiska, w odrębnej rubryce: chronologia, kultura - przy czym dokładniejsze dane chronologiczne (w ramach wieków) odnotowano w zasadzie tylko przy znaleziskach z okresu wczesnego średniowiecza. W rubryce zabytki - opis zabytków ruchomych, w rubryce autor badań - nazwisko i skrót imienia badacza, w rubryce następnej - rok badań oraz w kolejnej - numer inwentarza numer magazynowy w zapisie: nr regału / nr półki / pozycja na półce. Nie zawsze udało się Autorom zidentyfikować aktualną nazwę gminy a także, co musi dziwić, nazwiska autorów niedawnych stosunkowo badań powierzchniowych a niekiedy też sondażowych (np. z terenu województwa kieleckiego prowa-

dzonych w latach 50-tych, kiedy to inspektorem-rzecho-znawcą zabytków archeologicznych, a zapewne też autorem tych sondaży był J. Gurba). Nie tylko katalog lubelski, lecz również pozostałe „zeszyty” tej serii nie posiadają kolejnej numeracji haseł, co nie tylko utrudnia ilościową ocenę zbioru lecz, w razie chęci sporządzenia indeksów powoduje, że jedynym kluczem jest alfabetyczny klucz nazw miejscowości.

Powyższe drobne mankamenty nie umniejszają wartości i znaczenia opracowania, szczególnie dla badaczy obszarów zainteresowanych jego przedmiotem, obejmującego dane o zbiorach będących wynikiem wieloletniego wysiłku badawczego pracowników Katedry. Katalog, podobnie jak pozostałe „zeszyty” obejmujące zbiory innych placówek uniwersyteckich, jest niewątpliwie znakomitym punktem wyjścia dla wszelkich badań. Nie tylko przekazuje podstawowe, wstępne informacje o istnieniu zbiorów i ich zawartości, lecz będąc również wynikiem wstępnej analizy materiałów, stanowi tym samym

źródło do opracowań o bardziej ogólnym charakterze. Jest niewątpliwie ważnym, a nawet podstawowym źródłem do historii badań archeologicznych międzyrzecza Wisły i Bugu a także, po części, innych obszarów będących przedmiotem zainteresowań badawczych pracowników Katedry na przestrzeni 50-ciu lat jej działalności. Stanowi także dobrą ilustrację ich osobistego dorobku, intensywności badań indywidualnych i zespołowych w poszczególnych okresach i latach. Ukazuje także głębokie poczucie odpowiedzialności widoczne w całym okresie trwania tej instytucji za stan zachowania zabytków archeologicznych w - do czasu powstania Katedry w latach 40-tych - dziewiczym niemal pod względem badań archeologicznych terenie. Ilustruje również poważny udział Katedry w ewidencji stanowisk prowadzonej od lat 70-tych w ramach AZP. Trzytomowe wydawnictwo stanowi więc godne całości zakończenie cennej, pierwszej serii publikacji katalogów pozamuzealnych zbiorów archeologicznych.

Pracownie Konserwacji Zabytków w Warszawie